

P. Buzogány Árpád

Ismerős világok határán

Bölöni Domokos: A harmadik pohár – Karcolatok, novellák

Az utóbbi években sűrű egymásutánban jelentek meg a marosvásárhelyi Bölöni Domokos novelláskötetei, kivétel a múlt év, amikor, a kerekesebb 75. évfordulóra, kettőt is megjelentetett. Ezek egyikét, a nem évfordulósat forgatva először a címen gondolkodhat el az olvasó: *A harmadik pohár* (alcíme szerint: *Karcolatok, novellák*).

A kötet Elekes Ferenc költő és író, a Súrlott Grádics meg a Vár-lakbéli alkotói társaság legismertebb tagjának ajánlásával jelent meg, a könyvcímre reflektáló címmel (*Előszó gyanánt. Bölöni bora*).

Bölöni Domokos rövidprózai írásait részint humorba mártott tollal írja, másrészt pedig groteszkbe meg abszurdba hajló történetek uralják novelláskönyvei hangulatát. Valóságalapjuk az az erdélyi állapot, melyet a szerző kitűnően ismer. Székelyek és magyarok, néha idegen országokba szakadt és ott már szocializálódott egyedek által képviselve, minket ismerő románok, velünk élő erdélyiek a főszereplők. Lecsúszott egzisztenciák, megnövekedett egójú senkiháziak, vidéki színésznők is akadnak köztük, hogy az egyszer fent, egyszer lent igazsága csorbát ne szenvedjen. És legalább két, netán három nyelv ismeretét feltételezik a Bölöni-kötetek olvasásukkor, aztán elég a legjobbnak tartott saját is, hogy azon értelmezzük a történeteket. Mert ha azzal maradunk, hogy elolvassunk egy-egy történetet és már ki is próbálunk lépni belőle, a magunk világába vissza, az igazság ismerete szenved csorbát.

Zinger apó (Ösmerős ösmeretlenek) is úgy beletornázza magát ebbe a nem eléggé ismert világba, mint a szerző ismerősei, barátai (a néhaiak közül Gyalu, vagyis Gelu Păteanu költő, műfordító vagy Kedei Zoltán festő, Majla Sándor költő), akiket belevegyít ezekbe a furcsa történetekbe. Vagy a Bazsarózsa névtelen hőse, kiről ez a legfontosabb: „Minden éjszakája a halál suta főpróbája”. De éppenséggel nép- meg műdalok is válhatnak ismerőssé ilyen alapon (Mondják meg Petőfinek). Aztán ebben a furcsán keveredő világban vissza-visszatérnek még a hajnali vonatra indulások emlékei is, régi lakodalmak hangulata.

Dicsőségesnek nevezett esztendőket is főlemleget a szerző, ám a világ mulandó dicsőségét példázza vele, elmúlt és már csak az emlékezésben élő rendszereket, időszakokat. Egyik élményréteg, a talán legvékonyabb innen fakad. Vastagabb az arra következő másik, saját gyermekkorra, melyben még tovább él a korábbi, ha másként nem, egy-egy furcsa figura történései által, ekkor még

jegyzők (a Jön a bika! Burtosz jegyzője) és már párttitkárok, téeszelnökök irányították a népet.

A mába vezető, már mögöttünk lévő időszak és a tegnapok is benne vannak Bölöni Domokos novelláiban, karcolataiban. Azokkal az elcsavarodott életű túlélőkkel, új életet tervezőkkel, múltban élőkkel, akik már nem köthetők egyetlen környezethez: szülőföldhöz, mert pelyvaként fújja őket a szél, vagy megszenvedett ifjúkoruk színhelyére és vélt biztonságába vágnak vissza.

És közben az is kiderül, hogy némelyik történet jóval régebbi, mint vélnénk, más szóval nem is azé, akitől halljuk. Régi és távoli háború eseményei, megsárgult folyóiratok hírei szivárognak át a mába... Sőt, egy-egy régi, szépirodalomból ismert történet is befészkel magát, a szerző révén, ezekbe az írásokba. Megesik, hogy egy-egy ilyen régi történetet valamilyen módon összekapcsol a jelenrel (A képviselőjelölt kabátjáról), annak kuszaságával keveri el. Ismerős a szerző ennek a világnak minden szege-lyukában.

Kérdés, hová és miért visz magával a szerző ezekben a rövid írásokban? Csupán a saját múltjába? Vagy nemzedéktársaiéba? Honnan hová akar eljutni ezekben a történetekben? Csupán innen oda, vagy nagyapái korából unokái világába? Mert az sem egyértelmű, hogy felfedező úton jár-e a szerző vagy csak barangolni indul, elcsatangol egyik völgyből a másikba, vasúton innenről túlra, városról vissza a nagyszülők falucskájába. Mert a közelmúlt, a kényszerű bezártsággal, ijesztő. Barátságot kötve a magánnyal – jellemzi, másutt ezt a megállapítást olvassuk: „most a legtöbb ember félelemben él, nem figyel másra”.

Nem túl kedvező sem az egyénre, sem a társadalomra nézve. Ezért persze nem kell megvádolni semmivel a szerzőt, nem ő alakította ezt ilyenre, „csupán” megfigyeli, lejegyzi. Ha még nem vettük volna észre, miben élünk.

Ettől eltekintve nem rossz Bölöni Domokos karcolatainak világában élni. Néha fáj az is, hogy olyan volt a múlt, és hogy ilyen lett a jelenünk. Na de a jövőt alakítani azért még lehetne!

(Juventus Kiadó, Budapest, 2021)